

Deze factsheet presenteert de belangrijkste cijfergegevens van het voorbije decennium over de omvang van cannabisgebruik en cannabisgerelateerde problemen in Vlaanderen en België.

We bespreken achtereenvolgens:

- het gebruik bij verschillende groepen;
- combigebruik;
- problematisch gebruik;
- ziekte- en sterftcijfers;
- de hulpvraag bij personen die cannabis gebruiken;
- gegevens over verkeer;
- gegevens van politie en justitie;
- de beschikbaarheid en samenstelling van cannabis;
- COVID-19.

Deze factsheet maakt deel uit van een reeks factsheets over verschillende producten. Het document **'achtergrond bij de factsheets'** geeft meer uitleg bij de gebruikte cijfers.

Cannabisproducten zijn afkomstig van de hennepplant (*Cannabis sativa*). De gedroogde toppen van de vrouwelijke hennepplant noemt men marihuana of weed/wiet. Hasj wordt gemaakt van de harsachtige laag waarmee de toppen van de vrouwelijke hennepplant bedekt zijn. Marihuana en hasj worden meestal gerookt in de vorm van een gerolde sigaret, vaak met een (kartonnen) filtertje (joint), in een klein pijpje, in een waterpijp of met een verdamper. Soms wordt cannabis verwerkt in cake (spacecake) of thee. Cannabis wordt zowel puur als in combinatie met tabak geconsumeerd. Het bestanddeel in cannabis dat het meest verantwoordelijk is voor de psychoactieve werking is THC (Δ -9-tetrahydrocannabinol). Vooral deze stof is verantwoordelijk voor wat gebruikers een 'high' of 'stoned' gevoel noemen. Een ander belangrijk bestanddeel is CBD (cannabidiol) dat een angst-onderdrukkende, pijnreducerende, rustgevende en antipsychotische werking heeft. Het effect van cannabis is o.a. afhankelijk van de verhouding van deze twee bestanddelen, maar is ook individueel verschillend. Veel genoemde ervaringen met cannabis zijn onder andere het versterken van het gevoel of de stemming van

het moment, ontspanning, intenser ervaren van kleuren en muziek, gewijzigde perceptie van tijd en ruimte, maar ook slaperigheid, paniekerig gevoel en misselijkheid.

Tegenwoordig is via het internet ook synthetische cannabis te koop onder de naam 'Spice'. Dit is een mengsel van kruiden waaraan kunstmatige cannabinoïden zijn toegevoegd. Hierover gaan de cijfers in deze factsheet niet.

Gebruik

Algemene bevolking

In 2018 zei 22% van de Vlaamse bevolking tussen 15 en 64 jaar dat ze ooit experimenteerde met cannabis (27% mannen, 17% vrouwen). Tegenover de vorige meting in 2013 is dat een aanzienlijke toename, toen lag het ooitgebruik op 14%. Dit is opvallend aangezien het ooitgebruik tussen 2001 en 2013 slechts met 3% steeg. In 2018 gebruikte 6% van de Vlamingen in de twaalf maanden voor de enquête cannabis (recent gebruik) en 4% in de dertig dagen ervoor (huidig gebruik). Het percentage recente cannabisgebruikers bleef tussen 2004 en 2013 ongewijzigd (rond de 4%) en steeg dus licht in 2018. Ook het percentage huidige gebruikers bleef stabiel over de tijd tussen 2001 en 2013 (rond de 2%) en nam licht toe in 2018. Het gebruik van cannabis tijdens het laatste jaar was het hoogst bij 15-24-jarigen (14%) en 25-34-jarigen (11%). Meer mannen (9%) dan vrouwen (4%) gebruikten het voorbije jaar cannabis. Cannabisgebruik in de voorbije dertig dagen kwam meer voor bij 25-34-jarigen (8%) dan bij 14-24-jarigen (5%) en 35-64-jarigen (2%), en meer bij mannen (6%) dan bij vrouwen (2%).¹

Cannabisgebruik volgens sekse bij de Vlaamse bevolking van 15-64 jaar (%)¹

	2001	2004	2008	2013	2018
ooitgebruik	10,6	12,2	13,4	14,1	21,8
mannen	13,0	14,4	17,0	17,4	27,1
vrouwen	8,2	10,0	9,9	10,9	16,5
gebruik laatste jaar ^a	-	4,6	4,6	3,5	6,2
mannen	-	6,7	6,6	4,5	9,0
vrouwen	-	2,6	2,7	2,5	3,5
gebruik afgelopen 30 dagen	2,3	2,6	2,8	1,7	3,6
mannen	3,3	4,0	4,1	2,5	5,6
vrouwen	1,2	1,2	1,5	0,9	1,5

Internationale vergelijking

In Europa heeft 27% van de 15-64-jarigen ooit cannabis gebruikt. 8% gebruikte het laatste jaar cannabis. Geschat wordt dat bijna 1% van alle Europese volwassenen dagelijks of bijna dagelijks cannabis gebruikt. Het afgelopen jaar gebruikten naar schatting 18 miljoen jongvolwassenen (15-34 jaar) cannabis. In België zat het laatstejaarsgebruik door jongvolwassenen tussen 2008 en 2013 in een licht dalende trend. Tussen 2013 en 2018 steeg de prevalentie terug tot het hoogste peil sinds de metingen. Ook in Spanje en het Verenigd Koninkrijk daalde het laatstejaarsgebruik van 2008 tot rond 2012. Na enkele jaren van stabilisatie tonen de laatste metingen ook daar een stijging. In Frankrijk heeft het laatstejaarsgebruik bij jongvolwassenen zich de laatste 3 jaar gestabiliseerd, weliswaar na een stijging van bijna 10 jaar. In Zweden, Finland en Duitsland zien we onder jongvolwassenen de laatste jaren echter een toename van het laatstejaarsgebruik.²

Cannabisgebruik in Europa

volgnummer	land	Ooitgebruik volwassenen 15-64 jaar in %	Gebruik laatste twaalf maanden jongvolwassenen 15-34 jaar in %
1	Frankrijk	44,8	21,8
6	Nederland	28,6	17,1
7	Duitsland	28,2	16,9
15	België	22,6	13,6
29	Malta	4,3	-
30	Turkije	2,7	1,8
EU		27,2	15,0
<i>gemiddelde</i>			

Gerangschikt op ooitgebruik van cannabis door volwassenen is België bij de middenmoot (plaats 15) van Europa. Frankrijk is koploper en in Malta en Turkije ligt het ooitgebruik van cannabis het laagst.^{1,3}

Scholieren in het secundair onderwijs

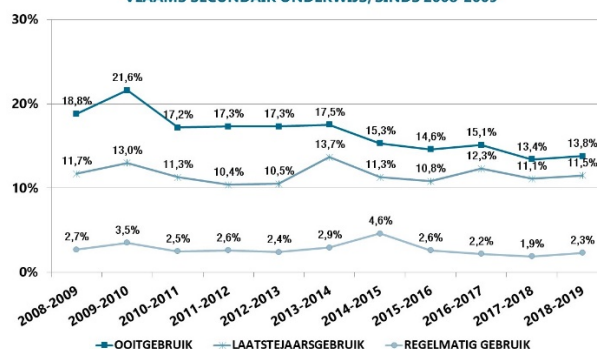
Onder jongeren in het secundair onderwijs was cannabis het meest gebruikte illegale middel. Tijdens het schooljaar 2018-2019 zei 14% van de leerlingen dat ze ooit cannabis gebruikte. 12% van de leerlingen gebruikte het jaar voor de bevraging cannabis. 2% deed dat regelmatig (wekelijks tot dagelijks). 6% gebruikte de maand voor de bevraging cannabis.⁴

Tegenover het schooljaar 2017-2018 is het laatstejaarsgebruik met 0,4% gestegen. Dit past binnen de fluctuerende trend die zich de laatste tien jaar aftekent, met schommelingen tussen de 10 en 14%. Het regelmatig gebruik van cannabis ligt een fractie (0,4%) hoger tegenover 2017-2018 dat toen op zijn laagste punt in tien jaar stond.⁵

15-16 jaar blijft een scharnierleeftijd voor cannabisgebruik. In de lijn met voorgaande jaren neemt het cannabisgebruik rond deze leeftijd gevoelig toe. Terwijl van de 12-14-jarigen 2% cannabis gebruikte het jaar voor de bevraging, is dit bij 15-16-jarigen 15%. Van de leerlingen van 17-18 jaar had 26% het jaar voor de bevraging cannabis gebruikt, 20% gebruikte occasioneel en 5% regelmatig.

Meer jongens dan meisjes gebruikten ooit (18% tegenover 10%) en het laatste jaar (15% tegenover 8%) cannabis. Jongens zijn ook vaker regelmatige gebruikers (3% tegenover 1%). Meer leerlingen uit het TSO (22%) en BSO (25%) hebben ooit cannabis gebruikt dan leerlingen uit het ASO (16%).⁶

EVOLUTIE VAN HET CANNABISGEBRUIK BIJ SCHOLIEREN IN HET VLAAMS SECUNDAIR ONDERWIJS, SINDE 2008-2009

Studenten in het hoger onderwijs

43% van de studenten in het hoger onderwijs in Vlaanderen gaf in een bevraging in 2017 aan dat ze ooit cannabis gebruikt hebben. 24% had in het voorbije jaar cannabis gebruikt.⁷

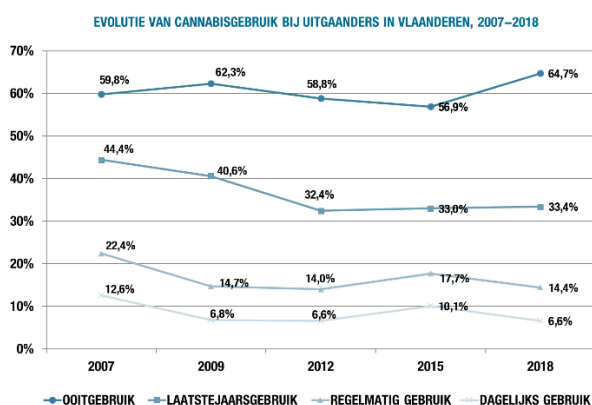
Van de studenten die het afgelopen jaar cannabis gebruikten, gebruikte 93% tijdens de lesperiodes. In die periodes gebruikte 68% van de laatstejaarsgebruikers occasioneel en 25% regelmatig^b cannabis. Tijdens de blok- en examenperiodes gebruikte respectievelijk 33% en 26% van de laatstejaarsgebruikers cannabis. Het regelmatig gebruik lag in die periodes op respectievelijk 16% en 13%.

^a In de enquête van 2001 wordt niet gevraagd naar het cannabisgebruik tijdens het laatste jaar.

^b Occasioneel betekent minder dan eenmaal per week, regelmatig betekent minstens eenmaal per week tot dagelijks.

Uitgaansleven

65% van de uitgaanders^c in Vlaanderen zei in 2018 dat ze ooit cannabis hebben gebruikt.⁸ 33% gebruikte het voorbije jaar cannabis. Daarmee was cannabis het meest gebruikte illegale middel bij uitgaanders. Cannabis werd vooral occasioneel gebruikt (19%)^d. 14% van de respondenten gaf aan cannabis 1 keer per week tot dagelijks te gebruiken. 7% gebruikte dagelijks cannabis. Stabilisering van het aandeel laatstejaarsgebruikers van cannabis dat zich in 2012 inzette, zet zich verder in 2018.⁹ Het percentage regelmatige gebruikers daalde, van 22% in 2007 naar 14% in 2018. Cannabis werd zowel voor, tijdens als na het uitgaan gebruikt. Cannabis gebruikte men in groep, maar ook vrij vaak individueel.

Personen die drugs gebruiken

Van de personen die in 2019 deelnamen aan de Belgische Global Drug Survey (GDS) zei 82% dat ze ooit cannabis hadden gebruikt. 69% gebruikte het afgelopen jaar cannabis. De Global Drug Survey (GDS) richt zich specifiek op middelengebruikende respondenten^e. De resultaten van dit onderzoek zeggen dan ook enkel iets over personen die drugs gebruiken en niet over de algemene bevolking. 23% van de mensen die deelnamen aan de GDS en die daarbij aangaven cannabis te gebruiken, gebruikten het laatste jaar op meer dan 300 dagen, dus bijna dagelijks. 21% van de personen die cannabis gebruiken, gebruikt gemiddeld 0,5 gram per dag.¹⁰

Gedetineerden

In 2010 had 56% van de gedetineerden in Belgische gevangenissen ooit illegale drugs gebruikt. Van hen gebruikte negen op tien ooit, binnen of buiten de gevangenis, cannabis. Cannabis was het meest gebruikte middel onder gedetineerden. 33% van de gedetineerden gebruikte tijdens de huidige detentieperiode illegale middelen. 95% van deze gebruikers gebruikte cannabis. 5% van alle gedetineerden zei dat ze cannabis voor het eerst gebruikte in de gevangenis. Deze cijfers lagen de voorgaande jaren in dezelfde lijn.¹¹

Uit onderzoek bij gedetineerden in Vlaanderen in 2015-2016 bleek dat 35% tijdens detentie drugs^f gebruikte. Over het type drugs zijn nog geen cijfers beschikbaar. 25% meldde een life-time diagnose van een

middelengerelateerde stoornis en 26% was al behandeld voor alcohol- of drugproblemen.¹²

Werknemers

Binnen de werksetting bleek uit een bevraging bij werknemers in 2016 dat 7% van de werknemers in het afgelopen jaar minstens 1 keer cannabis had gerookt.¹³ 2% gebruikte meer dan één keer per week cannabis. De beroepssectoren met de hoogste prevalentie laatstejaarsgebruik zijn de sector 'accommodatie en voeding' (20%) en de bouwsector (13%).¹⁴

Problematisch gebruik van cannabis

In 2018 heeft 3% van de Vlaamse bevolking tussen 15 en 64 jaar een verhoogd risico op cannabisgerelateerde problemen volgens de CAST-schaal⁹. Dit was meer het geval bij mannen (5%) dan vrouwen (0,6%) en situeert zich voornamelijk in de leeftijdsgroep 25-44 jaar (5% t.o.v. 3% bij de 15-24-jarigen en 2% bij de 45-64-jarigen).¹⁵

Bij de 15-16-jarigen had 2% in 2011 een verhoogd risico op cannabisgerelateerde problemen op basis van de CAST (3% jongens en 1,5% meisjes).¹⁶

Van alle scholieren in het secundair onderwijs die illegale drugs gebruiken, geeft 30% aan zich niet goed te voelen. Verder ondervonden ze ook problemen op school (11%), schaamden ze zich de dag nadien over hun gedrag na hun gebruik (10%), hadden ze problemen met de politie (9%), of raakten ze betrokken in een ruzie of gevecht (8%).¹⁷ Aangezien cannabis de meest gebruikte illegale drug is in deze leeftijdscategorie, kan met enige voorzichtigheid aangenomen worden dat bovenstaande gevolgen voornamelijk aan cannabisgebruik gerelateerd zijn.

In het hoger onderwijs in Vlaanderen had in 2017 25% van de studenten die het laatste jaar cannabis gebruikten te kampen met één of meer uitingen van problematisch gebruik (bv. langer gebruiken dan voorzien, langer dan een week -zonder succes- met cannabis willen stoppen, verplichtingen op het werk of voor de studie niet nakomen door het gebruik van cannabis, ...) gemeten op basis van de DSM-IV-criteria voor cannabisafhankelijkheid. Hoe frequenter het cannabisgebruik, hoe groter de kans op een meervoudige problematiek. Ook hadden mannelijke studenten relatief meer te kampen met problemen dan vrouwelijke studenten die cannabis gebruiken.¹⁸

^c De gemiddelde leeftijd van de uitgaanders is 28 jaar en 4 maanden.

^d Occasioneel betekent enkele keren per maand tot 1 keer per maand of minder.

^e 68,9% van de deelnemers aan GDS 2019 zijn mannen, 74,3% is jonger dan 35 jaar en 65,2% clubt meer dan 4 keer per jaar.

^f Onder gebruik van drugs wordt in dit onderzoek het gebruik van illegale drugs en het gebruik van niet voorgeschreven medicatie begrepen. De onderzoekers benoemen dit als volgt: 1) cannabis, hasj, 2) heroïne, 3) andere opiaten (zoals morfine, fentanyl) zonder

voorschrift, 4) cocaïne, crack, 5) amfetaminen, speed, 6) ecstasy (xtc), MDMA, designerdrugs, 7) lsd, acid, 8) slaap- en kalmeermiddelen (benzodiazepinen) zonder voorschrift, 9) methadon, Subutex (buprenorfine), Suboxone, zonder voorschrift; 10) steroïden, en 11) andere illegale drugs.

⁹ Cannabis Abuse Screening Test. In het document 'achtergrond bij de factsheets' wordt de CAST verder toegelicht.

Ziekte en sterfte

Mortaliteit

In de periode 2007-2017 zijn in het Vlaams gewest 611 personen (479 mannen en 132 vrouwen) overleden als gevolg van het gebruik van illegale drugs.¹⁹

De sterfgevallen die in relatie tot cannabisgebruik gerapporteerd worden, zijn quasi altijd te wijten aan complicaties bij andere aandoeningen die ontstaan of verergeren als gevolg van cannabisgebruik (bv. een cannabisgeïnduceerde bloeddrukstijging bij iemand met een cardiovasculaire voorgeschiedenis). Cannabisintoxicatie kent immers meestal een mild verloop.²⁰

Hulpvraag

Niet alle types hulpverlening registreren op een uniforme of overkoepelende manier hulpvragen die gelinkt zijn aan problemen door cannabisgebruik. Daarnaast kunnen dubbeltellingen voorkomen. Er zijn dus enkel indicatieve uitspraken mogelijk over hoeveel personen die cannabis gebruiken in behandeling zijn in België. Een stijging of daling van het aantal personen dat hulp zoekt omwille van druggebruik is niet zo eenvoudig te interpreteren. Het kan gaan om een toe- of afname van het aantal personen dat op een problematische wijze drugs gebruikt in de maatschappij. Evenzeer kan het wijzen op een verandering in het hulpaanbod, in de toegankelijkheid van de hulpverlening of in het verwijzingsbeleid. Er kunnen zich ook wijzigingen voordoen in de manier van registreren.

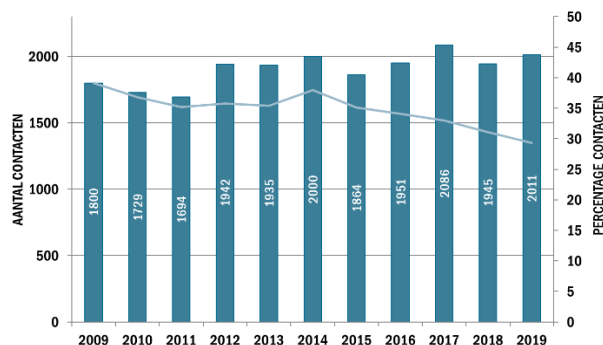
De laatste jaren kan beroep worden gedaan op [online hulp](#). In 2019 meldden zich bij het zelfhulpprogramma, DASH^h van De Druglijn 266 nieuwe gebruikers aan voor cannabisgebruik.²¹ De website [Cannabishulp](#)ⁱ werd in 2019 door 54.261 Vlamingen bezocht. 108 personen schreven zich in voor een online begeleiding. Dit is een aanzienlijke daling ten opzichte van 2018, waarin cannabishulp nog door 82.383 Vlamingen werd bezocht. 159 personen schreven zich toen in voor online begeleiding. Waaraan deze daling ligt is niet gekend. De volgende jaren zullen moeten uitwijzen of het hier om een eenmalige uitschieter gaat of om een dalende trend.²²

In 2019 werd op de Druglijnwebsite de [zelftest cannabis](#) voor meerderjarigen 10.367 keer ingevuld. 21% daarvan had een laag risico, 59% een toenemend risico en 20% een hoog risico om in de problemen te komen met het gebruik van cannabis. Van de zelftests voor minderjarigen, die 4.240 keer ingevuld werden, had 57% een hoog risico om in de problemen te komen met het gebruik van cannabis.²³

Cannabis is al van bij de start van [De Druglijn](#) het middel dat het meest aan bod komt. In 2019 ging 29% (n=2.011) van de contacten waarin

een specifiek middel^l ter sprake kwam over cannabis. Hoewel het aantal contacten over cannabis in verhouding tot andere middelen tussen 2008 en 2014 een stabiel golvende beweging volgt, lijkt er zich sinds 2014 toch een dalende trend te hebben ingezet.²⁴

AANTAL CONTACTEN BIJ DE DRUGLIJN VOOR CANNABIS, 2009-2019

In 2016-2017 werden op een steekproef van 125 [huisartspraktijken](#) in België 30 patiënten (10% van de nieuwe behandelingen voor problemen met middelengebruik) behandeld voor problemen met cannabisgebruik.²⁵

In de [Centra voor Algemeen Welzijnswerk](#) had in 2019 3% (n=3.146) van het totaal aantal cliënten op het onthaal een verslavingsproblematiek. Illegaledrugsverslaving kwam in 2017 op de eerste plaats (40%)^k. Een verslavingsproblematiek voor gecombineerd gebruik kwam voor bij 9% van de cliënten. Maar in tegenstelling tot voorgaande jaren werd in de CAW-registratie sinds 2014 geen verdere opdeling naar soort illegale drug gemaakt. Uit de cijfers van 2013 bleek nog dat slechts 1,5% van de cliënten een cannabisverslaving had. Door de verschillen in registratie zijn vergelijkingen met voorgaande jaren niet mogelijk.²⁶

Van de 57.804 zorgperiodes^l die in 2017 in alle [Centra Geestelijke Gezondheidszorg](#) van Vlaanderen en Brussel werden geregistreerd, hadden 1.848 (3%) zorgperiodes betrekking op een persoon waarbij de diagnose 'stoornis gebonden aan illegale middelen' is gesteld. 56% van deze zorgperiodes (n=1.033) had te maken met een stoornis gebonden aan cannabis. Ten opzichte van het aantal zorgperiodes voor illegale middelen bleef het aantal zorgperiodes voor cannabis de laatste tien jaar stabiel op 56%.²⁷

Acht op tien van de cliënten die voor problemen met het gebruik van cannabis beroep doen op hulp bij het CGG zijn mannen. De meeste zorgperiodes waren voor personen in de leeftijdsgroep 20-29 jaar (38%). In vergelijking met 2007 werden in 2017 verhoudingsgewijs minder zorgperiodes geregistreerd voor personen tussen 20-29 jaar maar veel meer bij personen van 30 jaar of ouder.

^h Drug and Alcohol Self help.

ⁱ Het project 'Cannabishulp.be' is een gezamenlijk initiatief van CAD Limburg en Drughulp Kempen.

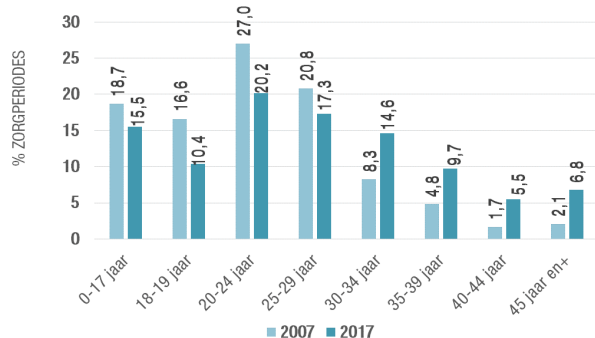
^j Naast illegale middelen kunnen ook alcohol, tabak, medicatie of andere middelen ter sprake komen in een contact met De Druglijn.

^k Naast 'drugs' werden volgende categorieën geregistreerd: alcohol, medicatie, nicotine, gokken, computer, gecombineerd gebruik, middelengebruik zonder verslavingsproblematiek of niet gespecificeerd.

^l Een zorgperiode is een dossier gekoppeld aan de behandeling van een probleem bij een persoon. De zorgperiode start bij de aanmelding en eindigt bij de administratieve afsluiting.

ZORGPERIODES IN DE CGG IN VLAANDEREN VOOR DE DSM-IV DIAGNOSE AAN CANNABISGEBONDEN STOORNIS VOLGENS LEEFTIJD, 2007-2017

Bij 1.762 opnames in algemene ziekenhuizen in België in 2018 was de hoofddiagnose ‘een stoornis gebonden aan een illegaal middel’ (misbruik, afhankelijkheid of onbepaald)^m. Dat stemde overeen met 3 op 10.000 ziekenhuisopnamesⁿ. Het grootste deel van deze opnames gebeurde via een spoedopname (n=1.443)^o.

Bij 440 (25%) opnames in algemene ziekenhuizen was de stoornis gerelateerd aan cannabis. Bij 145 opnames was cannabismisbruik de hoofddiagnose (33%). In 49% van de gevallen betrof het cannabisafhankelijkheid (n=214). Ook voor cannabis verliep het grootste deel van de opnames via de spoeddienst (n=403).

Bij algemene ziekenhuisopnames kwamen aan een middel gebonden stoornissen meer voor als nevendiagnose (n=26.482). In 2018 kregen 11.845 opnames de nevendiagnose stoornis gerelateerd aan cannabis. Bij 2.833 opnames werd de nevendiagnose cannabismisbruik opgetekend, bij 5.802 opnames de nevendiagnose cannabisafhankelijkheid.²⁸

In België zijn in 2018 130.141 psychiatrische opnames geregistreerd. Bij 9.607 opnames was sprake van een druggerelateerde stoornis als hoofddiagnose (7%). Bij 5.204 psychiatrische opnames werd een druggerelateerde stoornis als nevendiagnose geregistreerd (4%). Voor 302 opnames is de hoofddiagnose cannabismisbruik. In de periode 2008-2018 is het aantal opnames voor cannabismisbruik 6% toegenomen (n= 284 in 2008). 1.117 psychiatrische opnames kregen als hoofddiagnose cannabisafhankelijkheid. Tegenover 2008 (n=538) is het aantal opnames voor cannabisafhankelijkheid meer dan verdubbeld.²⁹

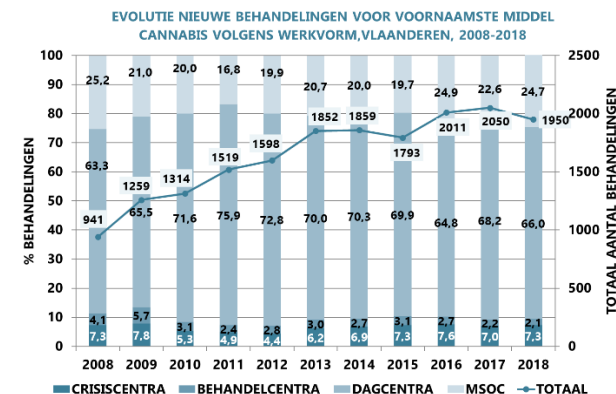
In 2018 vonden in de Vlaamse psychiatrische voorzieningen 639 gedwongen opnames plaats omwille van druggerelateerde stoornissen. 98 gedwongen opnames hadden als hoofddiagnose cannabismisbruik- of afhankelijkheid.³⁰

^m Het kan gaan om cannabis, opiaten, cocaïne, andere stimulantia, hallucinogenen, inhalatiemiddelen of andere psychoactieve middelen.

ⁿ In 2017 zijn in totaal 5.184.958 opnames geregistreerd in de Minimale Klinische Gegevens (MKG).

^o Dit betekent dat de eerste verpleegeenheid, een verpleegeenheid voor spoedgevallen was. Nadien werd de patiënt gehospitaliseerd en werd hij vervolgens opgenomen in een of meerdere andere verpleegeenheden. De patiënten die niet werden gehospitaliseerd zijn niet opgenomen in deze cijfers (dit betreft patiënten die enkel een ambulante contact op de

In de gespecialiseerde centra voor mensen met een verslavingsproblematiek erkend door het RIZIV^p waren in 2018 6.010 nieuwe patiënten in behandeling. 32% van de cliënten (n=1.950) was in behandeling voor cannabis als voornaamste middel. Het aantal nieuwe behandelingen voor cannabis is in vergelijking met 2008 (n=941) meer dan verdubbeld. De meeste behandelingen voor cannabis vonden plaats in dagcentra.³¹

In de Treatment Demand Indicator (TDI)^q voor Vlaanderen werd in 2018 in 36% van de geregistreerde behandelingsaanvragen cannabis als voornaamste product geregistreerd. Het ging om 2.058 patiënten, waarvan 83% mannen. De grootste groep was tussen 20 en 29 jaar (42%). De meeste behandelingen voor cannabis gebeurden ambulant (73%). Voor 52% was het de eerste behandeling. 37% had een laag opleidingsniveau en 34% een laag inkomen. 28% woonde alleen. Gemiddeld werd cannabis op 5 dagen per week gebruikt. 38% gebruikte cannabis samen met alcohol, stimulantia, opiaten, hypnotica of cocaïne. Alcohol werd daarbij door meeste personen gebruikt (17%).³²

Uit de gegevens van het project Spuitenruil Vlaanderen voor 2019 bleek dat 60% van de bezoekers van spuitenruilpunten cannabis gebruikt. In 2009 ging het nog om 53%.³³

Verkeer

Op 1 oktober 2010 trad de wet tot invoering van de speekseltesten op drugs in het verkeer in werking (wet van 31 juli 2009). De fysieke proeven uit de oude procedure werden vervangen door een checklist met uiterlijke tekenen van druggebruik. De urinetest werd vervangen door een speekseltest. De speekseltest spoort onder andere THC op. Is het resultaat van de speekselanalyse positief dan volgt een speeksel- of bloedanalyse in een labo.

spoedgevallendienst hebben). Voor deze ambulante contacten worden geen diagnoses geregistreerd.

^p Dit zijn medisch sociale opvangcentra (MSOC), dagcentra voor ambulante begeleiding, residentiële crisiscentra voor kortdurende opvang, residentiële behandelingscentra en therapeutische gemeenschappen.

^q In België wordt de hulpvraag omwille van middelengebruik geregistreerd via de Treatment Demand Indicator (TDI). Dit is een protocol met bijhorende registratiesysteem voor behandelingscentra die behandelingen aanbieden aan personen met een middelengebonden problematiek (illegale drugs, alcohol of slaap- en kalmeermiddelen).

De federale en de lokale politie stelden in 2019 in België 9.664 processen-verbaal op in verband met rijden onder invloed van drugs[†]. Dit was een aanzienlijke stijging tegenover 2018 (+29%), bijna een verdubbeling tegenover vijf jaar eerder en bijna een verviervoudiging tegenover tien jaar geleden. 93% van de overtredders waren mannen. 42% was tussen 25 en 34 jaar. Meestal ging het om autobestuurders (75%) maar in 11% van de gevallen werd een proces-verbaal opgesteld voor een bestuurder van een vrachtwagen. Over welke illegale drug het telkens precies gaat, wordt niet gepreciseerd.³⁴

In 2018 werden bij bestuurders die een positieve speekseltest aflegden, 4.751 bloedstalen afgenomen om na te gaan of er sprake is van druggebruik. 90% van die tests gaf een positief resultaat. Van de 4.269 positieve bloedstalen werd er in 2.425 stalen enkel cannabis gedetecteerd (57%). In 519 andere gevallen werd cannabis in combinatie met een ander middel vastgesteld (12%).³⁵

Politie en justitie

In België zijn hoofdzakelijk cijfers beschikbaar over de overtredingen van de drugwetgeving. Bij dit soort cijfers past het nodige voorbehoud. Dalingen of stijgingen in de cijfers wijzen niet altijd op een daling of stijging in de criminaliteit. De cijfers worden immers beïnvloed door veranderingen in nomenclatuur, veranderingen in federaal en lokaal veiligheidsbeleid, nieuwe procedures, de meldingsbereidheid van de bevolking, de registratiebereidheid van politiediensten, het beleid van andere instanties (bv. verzekeringsmaatschappijen) enzovoort.

Misdrijven in verband met cannabis

In 2019 registreerde de federale politie in het Vlaams gewest 10.697 feiten in verband met bezit van cannabis, 2.509 feiten in verband met handel in cannabis en 660 feiten in verband met in- en uitvoer. Daarnaast werden nog 449 feiten geregistreerd in verband met fabricatie van cannabis en 123 in verband met gebruik.³⁶

Beschikbaarheid en samenstelling van cannabis

Hoe gemakkelijk is cannabis te verkrijgen?

In 2018-2019 zei 26% van de leerlingen gemakkelijk aan cannabis te geraken. Dit aandeel stijgt naargelang de leeftijd: daar waar bij de 12-14 jarigen nog 10% zegt gemakkelijk aan cannabis te geraken, is dit bij de 15-16 jarigen en 17-18 jarigen respectievelijk 36% en 46%.³⁷ Van de Belgische deelnemers aan de Global Drug Survey van 2018 verkreeg 37% cannabis het laatste jaar van vrienden.³⁸

Inbeslagnames

In 2019 nam de dienst douane en accijnzen 797 kilogram cannabis in beslag.³⁹

In 2018 werden 1.006 cannabisplantages in beslag genomen. Dit waren vooral kleinere plantages met minder dan 250 planten (62%). Bijna de helft daarvan waren plantages met 6-49 planten (30%). In 27% van de gevallen ging het om een grote (500-999 planten) tot industriële (> 1000 planten) plantage.⁴⁰

Prijs en THC-gehalte

De straatprijs voor cannabis lag in 2018 rond de 9 euro per gram en dit zowel voor marihuana als hasj. Hiermee kende de prijs voor cannabis een stijging ten opzichte van 2008 (respectievelijk 6 en 7 euro per gram).⁴¹

Tussen 2008 en 2018 waren er grote schommelingen in de sterkte van marihuana en hasj in België. Zo steeg de sterkte van marihuana van gemiddeld 9% THC in 2008 naar gemiddeld 14% THC in 2018. Wel ligt het THC-gehalte in 2018 nog steeds lager dan in 2015 toen het hoogste THC-gehalte werd opgetekend (gemiddeld 18% THC). Ook voor hasj is er doorheen de jaren een stijgende trend te zien in THC-gehalte (van gemiddeld 10% THC in 2008 naar gemiddeld 21% THC in 2018). Hiermee nadert het THC-gehalte van hasj in 2018 het niveau van 2015 (gemiddeld 22% THC).⁴²

COVID-19

Het jaar 2020 werd getekend door de uitbraak van de COVID-19-pandemie. Maandenlang hield de verspreiding van het virus de wereld in de greep. Sciensano onderzocht of de maatregelen die werden genomen om het virus in te dammen een impact hadden op het gebruik van illegale drugs, door te kijken of er verschillen waren tussen de periode voor en de periode na de genomen preventieve coronamaatregelen. In april 2020 werden twee bevestigingen gehouden, die later in 2020 nog enkele keren werden herhaald. Van de eerste, de COVID-19-gezondheidsenquête waaraan mensen van 18 jaar en ouder konden deelnemen, zijn er vijf waves geweest in 2020. Van de tweede enquête, het COVID-19-online-drugsonderzoek specifiek bij mensen die drugs gebruiken, zijn er drie waves doorgegaan in 2020. Een belangrijke kanttekening die moet gemaakt worden is dat de steekproeven niet volledig representatief zijn, omdat de kenmerken van de onderzoekspopulatie sterk afweken van die van de algemene bevolking in België of Vlaanderen.

In de COVID-19-gezondheidsenquête van december 2020 bleek 6% illegale drugs te hebben gebruikt in de voorgaande 12 maanden. Dat aandeel was iets hoger dan bij de eerste en tweede Covid-19-gezondheidsenquête van april 2020 (4%), maar kwam overeen met dat uit de grote Sciensano Gezondheidsenquête van 2018 (5%). Aangezien de referentieperiode de voorgaande 12 maanden was, was een mogelijke impact van COVID-19 hoe dan ook niet aantoonbaar. Daarom werd aan respondenten die illegale drugs gebruikten gevraagd of ze die middelen in de eerste lockdownperiode meer, minder of evenveel gebruikten.

Begin april gaf 24% aan meer illegale drugs te hebben gebruikt dan voorheen, terwijl 32% aangaf dat minder te hebben gedaan. 44% stelde dat het gebruikspatroon niet veranderd was.⁴³

[†] Onder de categorie drugs vallen de inbreuken begaan tegen de wetsartikelen art. 37bis.§1.1° en art. 37bis.§1.5° van de wet betreffende de politie over het wegverkeer, gecoördineerd op 16 maart 1968. Onder drugs vallen volgende stoffen: THC, amfetamine,

methyleendioxyethylamfetamine (MDMA), Morfine of 6-acetylmorfine en cocaïne of benzoylcocaine.

Naarmate de coronacrisis evolueerde in 2020 steeg het aandeel mensen met een toegenomen gebruik ten opzichte van voor de crisis naar 35% in december. Daarmee kwam het aandeel mensen met een toegenomen gebruik op hetzelfde niveau als het aandeel mensen met een afgenomen gebruik (34%). Deze stijging is dus vooral ten koste gegaan van de groep mensen met een ongewijzigd gebruikspatroon ten opzichte van voor de crisis, dat daalde naar 32%. Meer vrouwen (45%) dan mannen (30%) gaven aan dat hun gebruik van illegale drugs toenam in vergelijking met de periode voor de coronacrisis. Een toename in gebruik was het grootst in de leeftijdsgroep 45-54 jaar.⁴⁴

In het COVID-19-online-drugsonderzoek uitgevoerd[§] bij ongeveer 3.500 Belgen die illegale drugs gebruiken, gaf meer dan 9 op de 10 respondenten aan in het laatste jaar cannabis te hebben gebruikt. Dit is veel meer dan in de algemene bevolking. De resultaten van dit onderzoek zeggen dus enkel iets over personen die drugs gebruiken en niet over de algemene bevolking. 86% van de respondenten die voor 13 maart (het moment waarop de coronamaatregelen ingingen) cannabis gebruikten, deden dat daarna ook. In tegenstelling tot andere psychoactieve middelen, werd er op een typische dag van gebruik na 13 maart gemiddeld een grotere hoeveelheid marihuana gebruikt dan ervoor: in de periode midden maart tot midden april lag de gemiddelde gebruikte hoeveelheid bijna 20% hoger dan voor 13 maart. In de periode midden april en eind mei zelfs tot een derde hoger. In het najaar (midden september tot begin november) daalde de gemiddelde gebruikte hoeveelheid wel terug naar het niveau van midden maart tot midden april. Voor hasj daalde de gemiddelde hoeveelheid die gebruikt werd aanvankelijk bij de eerste meting, maar herstelde zich dit terug naar zijn oorspronkelijke niveau vanaf midden april. 70% van de respondenten die in de maand voor de eerste bevraging cannabis gebruikten (= tijdens de eerste weken van de lockdown) bleek dit dagelijks tot bijna dagelijks te doen. Wel werd er in de periode midden september tot begin november iets minder frequent cannabis gebruikt dan in de periode midden maart tot begin mei. Desondanks bleef cannabis het middel dat door het grootste aantal respondenten frequent werd gebruikt^{45,46}

Wordt er bij Vlaamse studenten naar cannabisgebruik tijdens de eerste lockdown gekeken, dan blijkt de prevalentie van gebruik gedaald van 9% voor COVID-19 naar 5% tijdens COVID-19. Daarbij is het voornamelijk de groep die voordien 1 keer per week of minder cannabis gebruikte die gestopt is met het gebruiken van cannabis tijdens COVID-19. De hoeveelheid cannabis die werd gebruikt werd in dit onderzoek niet nagegaan. Ook is het belangrijk om op te merken dat een verschil in vraagstelling en steekproeftrekking kan verklaren waarom in dit onderzoek een lagere beginprevalentie werd gevonden dan in de studentenbevraging waarnaar in het begin van deze factsheet werd verwezen.⁴⁷

Conclusie

Op bevolkingsniveau komt cannabisgebruik vooral voor bij jongvolwassenen en bij mannen. 22% van de Vlaamse bevolking experimenteerde ooit met cannabis (2018). Hoewel dit lager is dan het Europese gemiddelde (27%), is dit wel een aanzienlijke stijging tegenover de vorige meting in 2013 (14%).

3% van de Vlaamse bevolking had in 2018 een verhoogd risico op cannabisgerelateerde problemen volgens de CAST-schaal. Dit was meer het geval bij mannen en bij de leeftijdsgroep 25-44 jaar.

Cannabis is het meest gebruikte illegale middel bij jongeren in het secundair en het hoger onderwijs en onder uitgaanders. Hoe frequenter cannabis gebruikt wordt, hoe meer kans dat zich problemen voordoen. In de gespecialiseerde centra voor mensen met een verslavingsproblematiek is het aantal nieuwe behandelingen voor cannabis in vergelijking met 2008 (23%) aanzienlijk gestegen in 2018 (32%).

Het is gemakkelijk aan cannabis te geraken. Vaak wordt het via vrienden verkregen. De prijs en het thc-gehalte vertoonden de afgelopen tien jaar een lichte stijging.

Uit het COVID-19-online-drugsonderzoek bleek dat 86% van de respondenten die voor 13 maart (het moment waarop de coronamaatregelen ingingen) cannabis gebruikten dat daarna ook deden. Bovendien werd op een typische dag van gebruik na 13 maart gemiddeld een grotere hoeveelheid gebruikt dan ervoor. Belangrijk is wel dat de resultaten van dit onderzoek enkel iets zeggen over personen die drugs gebruiken en niet over de algemene bevolking.

[§] Deze resultaten komen uit de derde wave van de enquête die werd uitgevoerd van 21 oktober tot 6 november 2020.

- ¹ Drieskens, S., Charafeddine, R., Demarest, S., Gisle, L., Tafforeau, J. & Van der Heyden, J. (2019). *Health Interview Survey, Belgium, 1997 - 2001 - 2004 - 2008 - 2013 - 2018: Health Interview Survey Interactive Analysis*. Brussels: WIV-ISP. <https://hisia.wiv-isp.be/>.
- ² European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2020). *European Drug Report 2020: trends and developments*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- ³ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2020). *European Drug Report 2020: trends and developments*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- ⁴ Rosiers, J., Coghe, E., Peeters, H., Peleman, K., Van Damme, J. (2020). *VAD-leerlingenbevraging in het kader van een Drugbeleid Op School*. Syntheserapport schooljaar 2018-2019. Brussel: VAD. Data op verzoek.
- ⁵ Rosiers, J., Coghe, E., Peeters, H., Peleman, K., Van Damme, J. (2020). *VAD-leerlingenbevraging in het kader van een Drugbeleid Op School*. Syntheserapport schooljaar 2018-2019. Brussel: VAD. Data op verzoek.
- ⁶ Rosiers, J., Coghe, E., Peeters, H., Peleman, K., Van Damme, J. (2020). *VAD-leerlingenbevraging in het kader van een Drugbeleid Op School*. Syntheserapport schooljaar 2018-2019. Brussel: VAD. Data op verzoek.
- ⁷ Van Damme, J., Thienpondt, A., Rosiers, J., De Bruyn, S., Soyez, V., Sisk, M., Van Hal, G., & Deforche, B. (2018). *In hogere sferen? Volume 4. Een onderzoek naar het middelengebruik bij Vlaamse studenten*. Brussel: VAD. Geraadpleegd van <http://www.vad.be/materialen/detail/in-hogere-sferen-volume-4-een-onderzoek-naar-middelengebruik-bij-vlaamse-studenten>.
- ⁸ Rosiers, J. (2019). *Uitgaansonderzoek 2018*. Brussel: VAD.
- ⁹ VAD (2019). *Uitgaansonderzoek evoluties*. Brussel: VAD. Data op verzoek.
- ¹⁰ Winstock, A., Barratt, M., Maier & L Ferris, J. (2019). *Global Drug Survey 2019 Belgium. Key findings Report*. London: GDS.
- ¹¹ Van Malderen, S., Pauwels, L., Walthoff-Borm, C., Gilbert, P., & Todts, S. (2012). *Druggebruik in Belgische gevangenen. Monitoring van gezondheidsrisico's 2010*. Brussel: Federale Overheidsdienst Justitie.
- ¹² Favril, L., & Vander Laenen, F. (2017). *Psychofarmaca en drugsgebruik in Vlaamse gevangenen. Verslaving, 13(2), 85-97*.
- ¹³ Lambrechts, M.C., & Godderis, L. (2017). *Alcohol- en druggebruik bij werknemers: een kwestie van alcohol, mannen en gevolgen op het werk*. Persbericht. 21 december 2017. Leuven: KULeuven.
- ¹⁴ Lambrechts (2018). *Alcohol- en druggebruik bij werknemers volgens tewerkstellingssector*. Leuven: KULeuven. Data op verzoek.
- ¹⁵ Drieskens, S., Charafeddine, R., Demarest, S., Gisle, L., Tafforeau, J. & Van der Heyden, J. (2019). *Health Interview Survey, Belgium, 1997 - 2001 - 2004 - 2008 - 2013 - 2018: Health Interview Survey Interactive Analysis*. Brussels: WIV-ISP. <https://hisia.wiv-isp.be/>.
- ¹⁶ Lambrecht (2012). *Espad 2011*. Brussel: VUB. Data op verzoek.
- ¹⁷ Rosiers, J., Coghe, E., Peeters, H., Peleman, K., Van Damme, J. (2020). *VAD-leerlingenbevraging in het kader van een Drugbeleid Op School*. Syntheserapport schooljaar 2018-2019. Brussel: VAD. Data op verzoek.
- ¹⁸ Van Damme, J., Thienpondt, A., Rosiers, J., De Bruyn, S., Soyez, V., Sisk, M., Van Hal, G., & Deforche, B. (2018). *In hogere sferen? Volume 4. Een onderzoek naar het middelengebruik bij Vlaamse studenten*. Brussel: VAD. Geraadpleegd van <http://www.vad.be/materialen/detail/in-hogere-sferen-volume-4-een-onderzoek-naar-middelengebruik-bij-vlaamse-studenten>.
- ¹⁹ Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid (2019). *Statistiek van de doodsoorzaken 2001-2017*. Brussel: Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid. Geraadpleegd van <http://www.zorg-en-gezondheid.be/Cijfers/Sterftecijfers/Statistiek-van-de-doodsoorzaken/>
- ²⁰ Curran, H.V., Wiffen, P., Nutt, D.J., & Scholten, W. (2016). *Cannabis and Cannabis Resin, Pre-Review Report, A document prepared for the World Health Organization Expert Committee on Drug Dependence, Thirty-eight Meeting, Geneva, 14 - 18 November 2016*.
- ²¹ De DrugLijn (2020). *Online aanbod de DrugLijn. Aantal afgelegde zelftests en kennistests per middel*. Brussel: De DrugLijn. Data op verzoek.
- ²² CAD Limburg (2020). *Statistieken alcoholhulp, cannabis hulp , drughulp en gokhulp 2019*. Hasselt: CAD Limburg. Data verkregen op verzoek.
- ²³ De DrugLijn (2020). *Online aanbod de DrugLijn. Aantal afgelegde zelftests en kennistests per middel*. Brussel: De DrugLijn. Data op verzoek.
- ²⁴ De DrugLijn (2020). *Evolutie van de contacten bij de DrugLijn volgens middel 2001-2019*. Brussel: De DrugLijn. Data op verzoek.
- ²⁵ Boffin, N., Antoine, J., Van Baelen, L., Moreels, S., & Doggen, K. (2020). *General practice patients starting treatment for substance use problems: observations from two data sources across levels of care*. BMC Public Health.
- ²⁶ SOM (2020). *Data e-dossier CAW*. Borgerhout: SOM. Data bekomen op verzoek.
- ²⁷ Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid (2018). *EPD registratiegegevens CGG*. Brussel: Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid. Data op verzoek.
- ²⁸ FOD volksgezondheid (2020). *Minimale ziekenhuisgegevens 2018*. Data op verzoek.
- ²⁹ FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (2020). *MPG data middelengebruik*. Brussel: FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu Data op verzoek.
- ³⁰ FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (2020). *Aantal gedwongen psychiatrische opnames voor middelengebruik in Vlaamse ziekenhuizen. MPG data*. Brussel: FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu. Data op verzoek.
- ³¹ VVBV (2020). *Statistische gegevens 2018 - data op verzoek*.
- ³² Antoine, J. (2020). *Belgian Treatment Demand Indicator Register*. Data Vlaanderen. Brussel: Sciensano. Data op verzoek.
- ³³ Windelincx, T. (2020). *Rapport Evaluatie Onderzoek. Spuitenruil Vlaanderen 2019*. Antwerpen: Free-Clinic.
- ³⁴ Federale politie (2020). *Inbreuken drugs in het verkeer volgens type bestuurder sinds 2010*. Brussel: Federale politie. Data op verzoek.
- ³⁵ Sciensano; Belgian national focal point (2019). *National reporting package EMCDDA. Not published contribution*. Brussels: Sciensano.
- ³⁶ Federale politie (2020). *Feiten in verband met illegale drugs volgens middel*. Brussel: federale politie. Data op verzoek.
- ³⁷ Rosiers, J., Coghe, E., Peeters, H., Peleman, K., Van Damme, J. (2020). *VAD-leerlingenbevraging in het kader van een Drugbeleid Op School*. Syntheserapport schooljaar 2018-2019. Brussel: VAD. Data op verzoek.
- ³⁸ Winstock, A., Barratt, M., Maier & L Ferris, J. (2019). *Global Drug Survey 2019 Belgium. Key findings Report*. London: GDS.
- ³⁹ Federale overheidsdienst financiën (2020). *Jaarverslag 2019. Ambitie performant*. Geraadpleegd van <https://infogram.com/nl-performant-agda-01-1h7j4d8yg3d96nr>
- ⁴⁰ Sciensano; Belgian national focal point (2019). *National reporting package EMCDDA*. Not published contribution. Brussels: Sciensano.
- ⁴¹ Sciensano; Belgian national focal point (2019). *National reporting package EMCDDA*. Not published contribution. Brussels: Sciensano.
- ⁴² Sciensano; Belgian national focal point (2019). *National reporting package EMCDDA*. Not published contribution. Brussels: Sciensano.
- ⁴³ Braeckman, E., Charafeddine, R., Demarest, S., Drieskens, S., Gisle, L., Hermans, L. (2020). *Tweede COVID-19 gezondheidsenquête: eerste resultaten*. Brussel: België. Gedownload van https://www.sciensano.be/sites/default/files/report2_covid-19his_nl_2.pdf
- ⁴⁴ Berete, F., Braeckman, E., Charafeddine, R., Demarest, S., Drieskens, S., Gisle, L. & Hermans, L. (2020). *Vijfde COVID-19-gezondheidsenquête. Eerste resultaten*. Brussel: Sciensano. Gedownload van https://www.sciensano.be/sites/default/files/report5_covid-19his_nl_1.pdf
- ⁴⁵ Antoine, J., Gremeaux, L., Plettinckx, E., Van Baelen, L. (2020). *Websurvey over het gebruik en aanbod van illegale middelen tijdens de coronacrisis: eerste resultaten*. Brussel: Sciensano.
- ⁴⁶ Antoine, J., Gremeaux, L., Plettinckx, E., Van Baelen, L. (2020). *Het gebruik en aanbod van drugs tijdens de COVID-19 pandemie en de percepties gelinkt aan de COVID-19 omstandigheden. COVID-19 online drugsonderzoek*. Brussel: Sciensano.
- ⁴⁷ Van de Velde, S., Buffel, V., Wouters, E., Van Hal, G., Bracke, P., Colman, L. (2020). *COVID-19 International student well-being study: eerste resultaten Belgische cijfers*. Antwerpen: Universiteit Antwerpen.

Colofon

Redactie: Else De Donder, Joris Van Damme, stafmedewerkers VAD

Lay-out concept: www.watf.be

V.U.: P. Van Deun, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel

© december 2020

VAD, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel

T 02 423 03 33 | F 02 423 03 34 | vad@vad.be | www.vad.be

Deze factsheet is gratis te downloaden op

<http://www.vad.be/materialen/detail/factsheet-cannabis>

De informatie uit deze factsheet mag worden overgenomen mits vermelding van de referentie: De Donder, E. & Van Damme, J. (2020).

Factsheet cannabis. Brussel: VAD.

